

Pedagógusoknak a XI. kongresszusról

Pártunk XI. kongresszusán elfogadott dokumentumok a szocialista építés mér-földkövei: megmutatják, hogy meddig jutottunk, jelzik merre kell továbbhaladnunk.

Az 1975-ös esztendő első felében nem sok lehetőség nyílt a kongresszusi határozat, az elfogadott programnyilatkozat elmélyültebb értelmezésére. Az események forgatagában éltünk, mindennapjainkat a rendezvények töltötték ki. Az új tanévre készülve ismét kézbe kell venni a pártkongresszus anyagát, figyelmesen tanulmányozva ki kell szűrni az általános elvi megállapításokból a konkrét, helyi tennivalókat.

A pedagógusoknak elsősorban az ideológiai -, a kultúrpolitikai útmutatásokat ajánlanám, nem zárva ki természetesen a kongresszus egyéb gondolatköreit sem.

A Központi Bizottság kongresszusi beszámolója a társadalom életéről, szerkezeti változásairól mélyreható elemzést adott. Az osztályok, rétegek helyzetével foglalkozva az értelmiségről a következő megállapítás hangzott el: „A társadalmi fejlődéssel és a tudományos-technikai forradalom kibontakozásával összhangban növekszik az értelmiség szerepe. Értelmiségünk a nép részeként alkotó tevékenységében egygyé forr, céljaiban azonosul a munkásosztállyal. Támogatja a párt politikáját, többsége magáévá tette a marxizmus-leninizmus elveit és eszmeileg szocialista irányban fejlődik.”

Más pártdokumentumok ugyanezt a szellemet sugározzák. Az MSZMP az értelmiséget szövetségesének tekinti a szocializmus építésében, mind több feladatot jelöl meg számára, sokoldalúan kifejezésre juttatja, hogy az értelmiség szerepe egyre fontosabb az új társadalom felépítésében.

(A tudomány, a kultúra és a szocializmus szövetségesek – tanítják a marxizmus klasszikusai.)

Az elismerés természetesen kötelez, növeli az értelmiség politikai, erkölcsi felelősségtudatát.

Mindennapi beszédünkben gyakran használjuk a „pedagógus társadalom” kifejezést. Nyelvünk így kívánja érzékeltetni, hogy az értelmiségi réteg legnépesebb csoportja a pedagógusoké, amely munkájával átfogja az egész társadalmat: a gyermekeket, a szülőket, a tanuló, vagy továbbképzésbe bekapcsolódó felnőtteket.

A következőkben – szűkítve az értelmiség körét – szeretnék arról beszélni, hogy a pedagógusok munkájában mit tartok kiemelendő, további elemzésre kínáló témakörnek a XI. kongresszus anyagából, hogyan értem az „elismerés kötelez” kijelentést.

Mindenekelőtt a marxista-leninista ideológiai felkészültséget, világnézeti tisztázottságot említeném. Azt gondolom, a kongresszuson sem véletlenül hangzott el a

következő: „Az a célunk, hogy tovább erősödjék értelmiségünk szocialista elkötelezettsége, közérdekű érdeklődése és aktivitása.”

Az a véleményem, hogy tartósan nem lehet szocialista szellemű oktató-nevelő munkát végezni, ha a pedagógus nem őszinte, tudatos híve a szocialista eszméknek. Egyszer csak a tanítványok rajtakapják a nevelőt, aki nem igaz meggyőződésből beszél, cselekszik. Ilyenkor összeomlik az épület, amit gonddal felépített, hitelét veszti a nevelés. Hogyan lehet ezután tovább dolgozni? Nem gyakori, de kifejező példát említek. Egy tanárszakos egyetemista mesélte nekem, hogy a kollégiumi szobában együtt lakik egy fiúval, aki mélyen vallásos és nem csinál ebből titkot a szobatársai előtt sem. Milyen tanár válik majd belőle, nem nehéz a kérdésre válaszolni. Mit tett a középiskola, mit a honvédség, mielőtt egyetemre engedte? Mit tesznek oktatói, évfolyamtársai, a KISZ, hogy megváltoztassák?

A Központi Bizottság 1972-es júniusi határozata felismerve a fejlődés követelményeit, hosszabb távra megszabta az állami oktatás feladatait és fejlesztésének útját. Ezt a határozatot a kongresszus megerősítette. Az oktatás korszerűsítése, a tantervi reformra való felkészülés, egyáltalán a korszerűsítés befogadása nem megy anélkül, hogy ne látnánk a népünk előtt álló feladatokat, hogy ne konkretizálnánk önmagunk számára a fejlettebb szocialista társadalom megteremtéséből adódó feladatokat. Mi mindenre gondolok?

A Központi Bizottság fentebb említett határozata az oktatás tartalmi kérdéseit állította előtérbe. Korszerű ismeretanyag nyújtását szorgalmazza, az oktatás hatásfokának javítását, hogy a tanulók elhagyva az iskola padjait biztonsággal tudják alkalmazni ismereteiket a társadalmi gyakorlatban. Az 1972-es határozat is foglalkozott a nevelés kérdéseivel, azonban a kongresszusi beszámoló tette teljessé az állami oktatás-nevelés előtt álló feladatokat. Szólt a nevelés egyik legfontosabb területéről, a világnézetű nevelésről. „A közoktatás minden szintjén javítani kell a világnézetű oktatást és nevelést.” Az oktatás-nevelés folyamatában olyan világnézetű alapöt kell adni, amelyre felépülhet majd a megfelelő életkorban a szocialista meggyőződés.

A nevelés különböző területeire nagy hangsúlyt kell a jövőben helyoznünk, mert vannak adósságaink. Ezzel összefüggésben még egy kérdést említek: a társadalmi életre, a szocialista társadalmi, közösségi életre való jobb felkészítést. Szándékkal írtam a jobb jelzőt, mert az iskola eddig is sokat tett a cél érdekében. De több kell, hogy ne termelődjék újra az individualizmus, a nacionalizmus, az outsiderness, hogy természetes legyen a közösségért mindig cselekvésre kész magatartás. Idealizmus, legyint egyik-másik pedagógus, a sorokat olvasva. Nem az, a fejlett szocialista társadalmat csak így valósíthatjuk meg. Természetesen a nevelés mellett még számtalan tényező segítségünkre van.

A felgyorsult fejlődés egyik következménye, hogy ismereteink gyorsan elévülnek, pótlásukról gondoskodni kell. A permanens önképzés ma már a termelés szinte minden területén sürgető szükségesség. Csak a korszerűen végzett oktató-nevelő munka teheti fogékonná, nyitottá az ifjúságot az új iránt. Az önképzés fórumai felnőtt korban is az iskolák, valamint a közművelődés felkínálta számtalan lehetőség. Ezt az összefüggést a Központi Bizottság 1974. márciusban hozott határozata így világította meg: „Már ma is, de a közeljövőben még inkább fontossá válik a társadalom és az egyén számára a műveltség folyamatos megújítása, kiegészítése. Ezért jobban kell segíteni az iskolákra és a közművelődési intézményekre épülő tájékozódás bővebb lehetőségeinek megteremtését, továbbfejlesztését. A folyamatos művelődés feltételeinek biztosítása érdekében megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a közoktatási és a közművelődési intézmények között a tartós és rendszeres, pedagógiai célokat is szolgáló együttműködés kialakítására.”

A XI. kongresszuson Kádár elvtárs is beszélt erről: „A művelődés, a műveltség egyéniséget formáló és közösséget teremtő erő.” Önkéntelenül is Marx gondolatai jutnak eszünkbe: „... csak a többiekkel való közösségben kapja meg az egyén az eszközöket ahhoz, hogy képességeit minden irányban kifejelessze, tehát csak a közösségben válhat lehetővé a személyes szabadság.

Sokoldalú műveltség és szocialista kollektívizmus – két olyan alapfeltétel, amelyek nélkül nem tudjuk a szocialista társadalmat megteremteni. A közművelődési határozatban megfogalmazott gondolat sor így épül be mélyebb összefüggések rendszerébe a kongresszusi beszámolóban.

Fentebb arról szoltam, hogy a pedagógus munkája átfogja az egész társadalmat: az ifjúság, a szülők, a tanuló felnőttek közvetlenül, vagy közvetve az iskola hatása alá kerülnek. A tanulás valóságos népmozgalom hazánkban, a fejlődés természetes következménye. A felnőttek újra beülnek az iskola padjaiba, hogy pótolják, amit ifjú korukban elmulasztottak, továbbképezzék magukat, vagy egyszerűen megújítsák ismereteiket. A felnőttoktatás pedagógiája rengeteg feladatot tartogat a szakmáját alkotó módon művelő pedagógus számára. Nevelni is kell a felnőttoktatás keretében. Ki ne tudná, mennyire megváltozott az esti és levelező tagozatok hallgatóinak korösszetétele. A viták kereszttüzében áll az is, hogy mit és hogyan kell tanítani, hogy a „tanítványok” életpaszalataira jobban támaszkodjunk. Nem is sorolom a félig megoldott, vagy megoldatlan kérdések sokaságát, közös gondjainkra, feladatainkra ez a néhány tény is rávilágított.

A pedagógus a szocialista társadalom kulcsembere. Egyetértek Marx György megállapításával: „... a tanítók, tanárok, oktatók állnak a legkritikusabb ponton.” Az ő munkájuktól függ nagymértékben, hogy milyen lesz a jövő szocialista embere. A modern világtörténelem e győzelmes típusát – Király István szép gondolatát használva – eddig három oldalról közelítettem meg: az igényes, sokoldalú tudás, a szocialista világnézet és a szocialista kollektívizmus oldaláról. Hadd tegyek ehhez a teljességre nem törekvő tipizáláshoz még egy vonást! A jövő emberét – az én szememben – magasrendű munkaerő kölcs jellemzi, amely a munkát valóban életszükségletnek, alkotó tevékenységnek, az önmegvalósítás legteljesebb formájának tünteti fel az egyén számára. Ezt a munkaerő kölcsöt már az iskolai munkával kell megalapozni. A nevelő így is felkészíti tanítványait az életre.

A pedagógusokra napjainkban nagy politikai felelősség és sok teher nehezedik. Ezt fejtegette Benke Valéria is kongresszusi felszólalásában: „Lelkes pedagógusok vállán van a munka ezekben a nehéz években, amikor az oktatási és nevelési folyamat stabilitását úgy kell megőrizni, hogy közben fel kell készülni a változásokra.” A felelősségteljes munka nemcsak fárasztó, de az önbecsülést is növeli. Történelmi korszakváltásban élünk, részesei vagyunk az abból származó feladatoknak, lelkesedünk, küzdünk, néha kudarcot vallunk, de új világ természetére vállalkoztunk, mindig erre gondolunk.

A kongresszuson elhangzó elismerés kötelez, irtam bevezetőként. Befejezésül idézem Clara Zetkint: „... roppant nagy és igen hálás feladatok várnak értelmiségünkre. Ezeknek megértésével és megvalósításával lerónak tartozásukat a proletárforradalommal szemben, amely az ő számukra is szélesre tárta a szabadság kapuját.”

Szabó G. László

pártbizottsági osztályvezető

